

Nieuwe canon van de literatuur, zonder Jef Geeraerts, met Jan Wolkers en plaats voor vergeten boeken

Vijf jaar na de vorige lijst van 50 is er nu een vernieuwde canon van de Nederlandstalige literatuur. De koloniale Congoroman "Gangreen 1" van Jef Geeraerts valt uit de gratie, "Turks fruit" van Jan Wolkers komt erin. Naast 50 meesterwerken uit acht eeuwen Nederlandstalige literatuur wordt ook een plekje vrijgehouden voor schrijvers die tussen de plooiën van de geschiedenis zijn gevallen. Lezers mogen suggesties doen.

Kristien Bonneure
vr 26 jun
11:00

Vijf jaar geleden stelde de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren (KANTL) samen met Literatuur Vlaanderen voor het eerst een literaire canon samen met 50 werken van groot historisch belang. De ["dynamische canon van Nederlandstalige literatuur vanuit Vlaams perspectief"](#) is bestemd voor onderwijs, overheid, uitgevers en lezers.

Acht eeuwen literair erfgoed

Dat bracht in 2015 een mooi palet samen, vertrekkend van Hendrik van Veldeke uit de 12e eeuw over Vondel, Hooft, Bredero, gedichten van Guido Gezelle, Paul van Ostaïjen of Ida Gerhardt tot "Het verdriet van België" van Hugo Claus. Te elfder ure werd nog een extra boek toegevoegd in 2015: "**Gangreen 1 Black Venus**" van [de toen net overleden schrijver Jef Geeraerts](#) zorgde ervoor dat de canon een lijst van 50 + 1 werd.

Vijf jaar later, in de nieuwe editie van de canon, is Jef Geeraerts alweer verdwenen. Ook andere namen komen niet meer voor in de lijst van 50. "Wolfjzers en schietgeweren" (1942), brieven, gedichten en verhalen van **Richard Minne**, "Verzen" (1890) van **Willem Kloos**, bekend van de regel "Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten" en ook het zestiende-eeuwse **Geuzenliedboek** vallen uit de canon.

Wat zijn dan de nieuwkomers?

- "**Van de koele meren des doods**" (1900) van **Frederik van Eeden**
- "**Pallieter**" (1916) van **Felix Timmermans**
- "**Turks fruit**" (1969) van **Jan Wolkers**

Illustratrice **Gerda Dendooven** houdt van "Pallieter" van Felix Timmermans en legt hier uit waarom:

Relatietherapeute **Rika Ponnet** breekt een lans voor "Van de koele meren des doods" van Frederik van Eeden:

En dichteres **Annemarie Estor** houdt een pleidooi voor "Turks fruit" van Jan Wolkers:

Van sommige auteurs is ook een ander boek opgenomen in de vernieuwde canon, bijvoorbeeld van **Harry Mulisch** staat nu "De ontdekking van de hemel" in plaats van "De aanslag" in de lijst van 50. "Tantes" van **Cyriel Buysse** vervangt "Het gezin Van Paemel"; "De donkere kamer van Damokles" (1958) van **Willem Frederik Hermans** komt in de plaats van "Nooit meer slapen".

De witte man die vanuit een machtspositie zwarte vrouwen als gebruiksvoorwerp ziet: daar konden we ons niet goed in vinden.

Erik Vlamincx, voorzitter van de commissie die de canon samenstelt

Over het verdwijnen van "**Gangreen 1**", de koloniale Congoroman van **Jef Geeraerts** zegt commissievoorzitter Erik Vlamincx: "Dat is voortschrijdend inzicht en een teken des tijds dat dingen anders bekeken worden. De commissie kon zich niet vinden in de machtspositie van de witte man die zwarte vrouwen als gebruiksvoorwerpen ziet," zei Erik Vlamincx in "De wereld vandaag" op Radio 1.

"Gangreen 1", dat in 1969 werd bekroond met de driejaarlijkse Staatsprijs voor Proza, werd vijf jaar geleden opgenomen in de canon, kort na de dood van de schrijver. "Dat was te rap beslist," zegt commissievoorzitter Vlamincx nu. Het boek heeft onmiskenbaar grote stijlkwiteit, maar de inhoud speelt ook een rol en daar speelt een "accent van moreel oordeel" mee. Vlamincx voegt er wel aan toe dat dit besluit al een jaar geleden werd genomen, dus niet in het heetst van de actuele "Black Lives Matter"- discussie.

Er wordt van de eerste tot de laatste pagina geneukt in "Turks fruit", maar het is een verhouding waar de partners voor kiezen.

Erik Vlamincx, voorzitter van de commissie die de canon samenstelt

Het passioneel-erotische "**Turks fruit**" van **Jan Wolkers** is nieuw in de lijst. "We hebben "Turks fruit" gelezen en herlezen. Wij, ook de vrouwen in de commissie, komen tot de constatering dat dit een schrijnend en bijtend liefdesverhaal is, zij het brutaal geschreven. Er wordt van de eerste tot de laatste pagina in geneukt, maar het gaat wel om een verhouding waar beide partners voor kiezen."

Bekijk hier de toelichting van commissievoorzitter Erik Vlamincx:

Wie vult de blinde vlek?

Het meest opvallende is dat de canon opnieuw een lijst van **50 + 1** is en dat de + 1 staat voor een "blinde vlek". Dat is een plekje voor boeken die als het ware tussen de plooien van de geschiedenis zijn gevallen, voor "werk van onderschatte of onbekend gebleven auteurs die ten onrechte uit het blikveld (van de commissie) werden geweerd door de poortwachters van hun tijd."

Vijf vrouwen op vijftig

"Wijs ons het werk aan dat we gemist hebben," luidt de oproep van Erik Vlamincx aan onderzoekers en ook het brede lezerspubliek. Dat kan werk van vrouwen zijn, want nu zijn

amper vijf van de 50 werken van de hand van een schrijfster. "Ik vind dat zelf stuitend en verbijsterend, maar in die tijd kregen vrouwen minder kansen om te studeren. Het is niet aan ons om de geschiedenis te herschrijven, maar misschien hebben we wel iets gemist."

Andere suggestie om de blinde vlek in te vullen: "We hebben in Vlaanderen geen "Max Havelaar" en heel weinig literatuur die zich toespitst op het koloniale verleden. Dat zou ook een zoektocht kunnen zijn."

Strikte criteria

Om een plekje in de canon te bemachtigen moet een boek ten minste 25 jaar oud zijn en de auteur moet al overleden zijn. Die criteria zijn belangrijk "om te ontsnappen aan de waan van de dag en echt van klassieke literatuur te kunnen spreken," vindt Erik Vlamincx. Maar ze zijn tegelijk beperkend, want ook in de literatuur was en is er sprake van uitsluiting en discriminatie. Ander criterium: het moet gaan om proza, poëzie en theater. Waarom dat niet uitbreiden tot "egodocumenten" als brieven of dagboeken, oppert Erik Vlamincx.

De canon is niet in steen gebeiteld; de canon is van ons allemaal

Erik Vlamincx, voorzitter van de commissie die de canon samenstelt

"Het is een dynamische canon en die zal opnieuw veranderen. We laten iedereen meedenken, want de canon is van ons allemaal. Het is geen lijst die in steen gebeiteld staat, vandaar de oproep om mee te denken." Het debat is geopend. Met als doel een literaire canon "die uiteindelijk divers zal worden."

Luister hier naar Erik Vlamincx in "De wereld vandaag" op Radio 1:

Hernieuwde literaire canon: "Canon moet permanent in beweging zijn"

0:00 / 11:40

[Wie wil kennismaken met de 50 klassiekers van de canon van de Nederlandstalige literatuur kan terecht op \(de website van\) Klara, waar elke dag een boek wordt belicht.](#)

Meer vrouwen, meer kleur en meer stemmen: Nederland herziet na 14 jaar zijn historische canon

ma 22 jun

13:12

De [canon van de Nederlandstalige literatuur](#) staat los van de "canon van Vlaanderen" die de regering-Jambon van plan is om te laten opstellen. Daar gaat het niet om boeken, maar om gebeurtenissen en personen uit de vaderlandse geschiedenis. Eerder deze week is ook in Nederland de vernieuwde "Canon van Nederland" voorgesteld, met meer oog voor diversiteit.

De drie nieuwe titels in de canon van de Nederlandstalige literatuur zijn ook verfilmd. Bekijk hier de trailer van "Pallieter" van Felix Timmermans en een fragment uit "Turks fruit" van Jan Wolkers: